

Localitatea Iapa (scurt istoric)

*Ioan Cotârlă
Sighetu Marmației*

Localitatea Iapa, în prezent cartier al municipiului Sighetul Marmației, din anul 1968, este atestată documentar din anul 1406 și este așezată în partea de SV a orașului, pe dealurile și firul văii cu același nume - Valea Iepii, într-un cadru pitoresc și o regiune de dealuri subcarpatice, la altitudinea de 330 m, nu departe de Piemontul Piatra, ramură a Munților Gutâi. Un document al vremii, Diploma maramureșeană 152 din 15 iulie 1424, menționează satul sub forma tradusă din ungurește - Kabalapataka, adică Valea Iepii. De peste 600 de ani locuitorii acestei așezări rurale continuă să crească animale și să cultive pământul, să îmbine munca cu comerțul asigurându-și existența multiseculară.

Localitatea Iapa a fost întemeiată de către borșenii emigranți de sub Pietrosul Rodnei care s-au așezat pe Valea Iepii, la hotarul cu orașul Sighet, atestat în anul 1326. Denumirea localității, conform legendei, se pare că vine de la o iapă nărăvașă care dezerta dintre celelalte animale aflate în hotarul comunei Sarasău, atestată încă din anul 1345, și era găsită mereu pe râțul cu iarba crudă al văii ce avea să se numească Valea Iepii.

Casele satului erau din lemn de brad, fag sau stejar, acoperite cu dranițe, cu două încăperi, tindă, cămară și pivniță. În zilele noastre multe s-au transformat în vile aspectuoase. În gospodărie se află, alături de casă, grajd, colejnă, cuptor, fântână și ocol. Pe firul văii funcționau mai multe mori de apă, o vârtoare și o piuă. În prezent au fost înlocuite cu pâlincii.

Port în amintire și-mi iubesc satul în care m-am născut și am copilărit. L-am descris și l-am făcut cunoscut în diferite publicații: Albina, Țara Maramureșului, Jurnalul de Sighet, Maramureș - vatră de istorie milenară ș.a., dar și la Radio Sighet. În trecerea anilor n-am uitat de casa părintească, vatra satului și locurile lucrative ale părinților: Urzici, Răstoaca, Șes, Lunca, Bulbuci, Paltini, Gru, Lespezi, Frasin, Poiana, Țarmure, Rupturi ș.a. și care mi-au fost leagănul fericit al copilăriei, unde am învățat să muncesc și să mă pregătesc pentru viață.

Învățământul s-a organizat pe lângă biserică, copiii învățând carte de la preotul și cântărețul bisericii. Învățământul primar, clasele I-IV, s-a înființat în anul 1889, până în 1918 în limba maghiară, dar și între anii 1940-1944 tot la fel, Ardealul fiind sub ocupație maghiară. Învățământul gimnazial, clasele V-VIII, s-a organizat în anul 1959 și simultan, clasele I-IV la Sihei, Gru, Poiana, Meia și Valea Cireșului. În prezent funcționează doar școala din centrul satului. Din anul 2000/2001, Școala cu clasele I-VIII Nr. 8 - Iapa, poartă numele renumitului cărturar Gherman Vida, originar din Iapa și care a emigrat în Moldova, unde s-a călugărit și a ajuns arhimandrit și care a fost dascălul lui Mihail Kogălniceanu. Alexandru Ioan Cuza, Vasile Alecsandri, Matei Millo, Vasile Porojan ș.a. la Iași, predând elena, latina, greaca și româna, conducând Colegiul "Veniamin Costache".

Localnicii, credincioși ortodocși, și-au construit o biserică din lemn, asemenea bisericilor maramureșene și care a fost mistuită de un incendiu, drept urmare, în anul 1825 au taluzat un deal unde au ridicat o fălnică biserică din piatră și cărămizi arse în stil bizantin și care străjuie întreaga panoramă a văii și a dealurilor din împrejurimile unde își duc traiul localnicii. Din turnul bisericii se transmiteau ordinele (poruncile) și știrile autorităților, mai apoi ele au fost difuzate de către dobașul satului. Clopotul bisericii îi adună pe săteni în caz de primejdie ori la adunările sătești.

Locuitorii de azi sunt descendenții familiilor nobiliare atestate în documentele vremii. Printre cele mai vechi familii se numără: Danciu - 1497, Pop, Onișa, Codrea, Simion, Cotârlă - 1693, Bledea ș.a.

De-a lungul și de-a latul satului sunt o mulțime de ulițe care, grupate, poartă denumiri ca: Grui, Poiana, Valea Cireșului, Meia, Surupatu, Calea Roșie, Gheonoaie, Calea Mihului, Mălini, Cicera ș.a.

Valea Poienii, Valea Peștilor, Valea Ungurească, Valea Ciungilor și Valea Hotarului se varsă în Valea Iepii și aceasta la rândul ei în râul Iza, lângă confluența cu Tisa. Aceste pâraie și vâlcele brăzdează dealurile și gruiurile despărțindu-le și delimitându-le în diferite zone lucrative specifice pentru gospodari.

În anul 1965 satul a fost legat la Stația de radio Sighet, astfel în case s-au instalat difuzoare.

În anul 1967 s-a introdus curentul electric care a înlocuit lămpile cu petrol și lumânările folosite de săteni.

În anul 1968 transportul în comun cu autobuze s-a extins de la Cearda până în centrul localității, drum ce avea să se asfalteze în 1977.

În anul 1989, un grup de gospodari, în frunte cu Mih Mihai-Pătrunjel s-au mobilizat și au captat izvorul de la Urda, de sub Piemontul Piatra Goală, introducând apa prin cădere în gospodăriile sătenilor.

Pe lângă Gherman Vida, cărturarul, un alt fiu al satului - Oniga Toader, a ajuns, după ce s-a stabilit în Rio de Janeiro, ambasadorul Braziliei la Hong Kong, la misiunea ONU de la Geneva și Londra. A profesat și a fost și cercetător în aeronautică. În anul 1972 a fost delegatul Braziliei la Congresul mondial al populației care s-a desfășurat la București. Cu această ocazie și-a vizitat locul de baștină, grădina și meleagurile copilăriei. Un alt sătean, Cotârlă Ion, este în prezent doctor și cercetător în medicină la Universitatea Georgetown din Washington - S U A. ș.a.

Satul de odinioară s-a modernizat, precum alte localități, sătenii dispunând de multe autoutilitare, tractoare, automobile, pe lângă atelajele trase de cai și boi. Viața oamenilor este din ce în ce mai prosperă.

Peisajul natural al satului, cu case care se pierd în desișul livezilor de pomi fructiferi, cu dealuri acoperite de ierburi și păduri, cu vâlcele și izvoare cristaline și cu o floră variată, atrage mulți iubitori de excursii și drumeții, oferindu-le agreabile locuri de odihnă și recreere, de admirație și de cunoaștere a preocupărilor pe care le au sătenii, locuitorii de la țară.

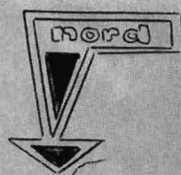
Piemontul Piatra Goală de la Iapa

Coasta lui Moșică și Lapte Gros de la Iapa

TARA MARAMURESULUI - România

V-Jea IEPÎI

Piemontul
Δ Pietra Gaoală
1172 m

Urda Izvor

v. Agriș
Δ 779 m
Poienita

v. Lazu Mare
Δ

corn
Urda

v. Ieș Restiș

v. Ieș

Δ v. Pripor
954 m

v. Ieș
v. Ieș Mireș

v. Ieș
v. Ieș Mireș

Δ v. Jopului

Ginei

v. Ieș
Holantului

Gni

Bland

v. Ieș Fureni

Δ După Vârf

v. Ieș Purcăreț

v. Ieș Ungurească

Râc

DIAPA
centru

Dealul
Urzicilor

Müller

v. Ieș Iepii

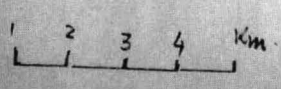
Fordage

Râu IZA

Dearda

RISA

Râu
UCRAINA

intocmit:
19.05.2000
Ion COTĂRLĂ

Valea Iepii

Valea Iepii izvorăște de sub Piemontul Pietra Goală, altitudine 1172 m, ramură a Munților Gutâi și străbate mai multe dealuri, coline, gruiuri și rituri până la confluența cu Râul Iza și Tisa.

Valea Iepii captează izvoarele și vâlcelele din jur, cum ar fi: Izvorul de la Urda, Valea Ciungilor, Valea Peștilor, Valea Poienii, Valea Ungurească și Valea Hotarului. Aceasta vale delimitează hotarul dintre orașul Sighet și satul Iapa. Astfel avem pe malul stâng satul Iapa și peste apă orașul Sighet (apa este mejda sau hotarul despărțitor dintre cele două localități). Izvorul de la Urda, a fost captat de către săteni cu câțiva ani urmă (1989), aducându-și apa în gospodărie prin cădere. Este o mare realizare!

De-a lungul timpului oamenii au construit pe vale, folosindu-se de forța apei, mai multe mori pentru măcinat porumbul și grâul, mai rar secara și hrișca (în total nouă mori), piua, vâltori, ateliere de tâmplărie și pălincii (cazane de fiert fructele pentru a obține pălincă/rachiul).

Prin aceste locuri întâlnim ierburi, pășuni pentru vite, aluni, mesteceni, arini, salcâmi, sălcii, tei, frasinii, plopi, stejari și fagi, dar și pomi fructiferi, culturi de porumb, ovăz și cartofi.

Locuitorii acestei văi sunt buni gospodari, pomicultori și harnici crescători de animale încă din trecutul îndepărtat. Aici pot fi văzute livezi de meri, peri, cireși, pruni, nuci, gutui, piersici și vișini. Animalele din gospodărie sunt cu precădere oi, capre, vaci, cai și păsări. Se mai ocupă și cu exploatarea lemnului din pădurile de fagi și brazi din apropierea satului, aproape defrișându-le.

Prin aceste locuri întâlnim diferite păsări care ne încântă auzul și diferite animale sălbatice (urs, vulpe, lup, căprioare, mistreți ș.a.) precum și diferite plante medicinale din flora spontană, ciuperci de diverse soiuri etc.

Iubitorii de drumeții care vor alege traseul văii vor avea multe de admirat și se vor bucura de frumusețea naturii.

